

XÂY DỰNG CÁNH ĐỒNG LỚN

một trong những chủ trương để nâng cao sức cạnh tranh nông sản Việt trong hội nhập kinh tế quốc tế

THS HÀ THỊ THÙY DƯƠNG*

Nước ta hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, và đã ký kết nhiều hiệp định thương mại trong đó có nông nghiệp cũng đang đứng trước sự cạnh tranh ngày càng quyết liệt. Để nâng cao sức cạnh tranh cho nông nghiệp Việt Nam, việc tổ chức sản xuất với cánh đồng lớn được coi là giải pháp hữu hiệu hiện nay.

1. Vai trò của cánh đồng lớn trong việc nâng cao sức cạnh tranh của nông nghiệp Việt Nam

Trong hơn 30 năm đổi mới, nông nghiệp Việt Nam đã có những bước phát triển vượt bậc, song hiệu quả và tính cạnh tranh của nền nông nghiệp Việt Nam vẫn chưa cao. Sản lượng nông sản của chúng ta lớn nhưng chất lượng chưa cao, chưa xây dựng được thương hiệu, chưa đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm... nên nông sản Việt Nam xuất khẩu với giá rẻ và khó thâm nhập được vào các thị trường khó tính nhưng giá cao như Nhật Bản, Mỹ, EU... Vì vậy, thay đổi cung cách, tư duy sản xuất nông nghiệp, thực hiện tái cơ cấu nông nghiệp để khắc phục những hạn chế của nông nghiệp

nước ta, nâng cao sức cạnh tranh đang là một yêu cầu tất yếu. Nhất là hiện nay khi chúng ta đã ký kết TPP, khi thuế xuất đã về 0%, các nước gia tăng thực hiện các rào cản kỹ thuật thì để thâm nhập vào thị trường các nước ký TPP không chỉ là vấn đề giá cả mà quan trọng hơn chính là chất lượng của nông sản Việt. Cánh đồng mẫu lớn "là những cánh đồng có thể một hoặc nhiều chủ, nhưng có cùng quy trình sản xuất, cùng kế hoạch tiêu thụ sản phẩm, cung ứng đồng đều và ổn định về số lượng và chất lượng theo yêu cầu thị trường dưới 1 thương hiệu nhất định"¹. Để xây dựng được cánh đồng lớn, buộc người nông dân cần phải liên kết với nhau và liên kết với doanh nghiệp. Cánh đồng lớn thực chất chính là thể chế tổ chức sản xuất, là xây dựng quan hệ sản xuất mới hiện đại trong nông nghiệp để thích ứng với yêu cầu mới của sản xuất, góp phần vào việc nâng cao sức cạnh tranh cho nông nghiệp Việt Nam hiện nay vì những lý do sau:

Thứ nhất, cánh đồng lớn giúp cho nông sản Việt

* Học viện Chính trị khu vực IV

1. Vũ Trọng Bình, Đặng Đức Chiến: *Cánh đồng mẫu lớn, từ lý luận đến thực tiễn*, Tạp chí Kinh tế và Dự báo, số 15 tháng 8 năm 2012.

Nam có giá thành thấp

Sản xuất nhỏ theo kinh tế hộ, người dân không thể hợp đồng với tổng đại lý để mua vật tư sản xuất nông nghiệp với số lượng lớn mà thường phải mua vật tư ở những cửa hàng phân phối cấp 3, cấp 4, khi qua nhiều khâu trung gian, giá thành vật tư đội lên nhiều lần. Chỉ riêng khâu đầu vào như phân bón, thuốc trừ sâu... chuyển giao xuống nông dân qua tới 3 tầng nấc đại lý làm đội giá sản phẩm lên đến 40%. Chi phí đầu vào tăng dẫn tới giá thành tăng, không đủ sức cạnh tranh. Khi nông dân liên kết với nhau, sản xuất tập trung, quy mô lớn trong những cánh đồng lớn, nông dân có nhu cầu lớn về vật tư, vì vậy họ có thể ký hợp đồng với các doanh nghiệp trực tiếp sản xuất, giảm bớt các khâu trung gian để hạ chi phí sản xuất. Sản xuất lớn cũng làm giảm chi phí sản xuất do hiệu quả của việc sử dụng các nguồn lực sản xuất với quy mô lớn bao giờ cũng cao hơn việc sử dụng với quy mô nhỏ. Ví dụ, như khi tham gia liên kết sản xuất trong mô hình cánh đồng lớn, ứng dụng cánh đồng 1 giống, nông dân ứng dụng sạ hàng, tiết kiệm khoảng 80 kg đến 100 kg giống/ha, áp dụng kỹ thuật để bón phân cân đối, giúp lượng phân giảm đáng kể. Nhờ liên kết trên diện rộng, các trạm bơm điện thay thế trạm bơm dầu, tiết kiệm được chi phí sản xuất. Hơn nữa, khi biết hợp tác hình thành nên những cánh đồng lớn, hàng chục, hàng trăm ha thì việc thực hiện cơ giới hóa sẽ dễ dàng hơn, đặc biệt cùng một quy trình sản xuất từ khâu đầu tiên cho đến khâu thu hoạch thì việc sử dụng máy móc, thiết bị hiện đại những lò sấy công suất lớn, những máy gặt đập liên hoàn, máy cày tự động... sẽ hiệu quả hơn. Việc tăng tỷ lệ cơ giới hóa, áp dụng các tiến bộ khoa học - kỹ thuật góp phần nâng cao năng suất, chất lượng của hàng nông sản, hạ chi phí sản xuất, thực tế cho thấy, mỗi ha lúa tham gia trong cánh đồng lớn có thể giảm được từ 10% - 15% về chi phí và tăng từ 20% - 25% về giá trị sản lượng. Từ đó tăng thêm lợi nhuận cho nông dân từ 2,2 - 7,5 triệu đồng/ha².

Thứ hai, cánh đồng lớn giúp cho nông sản Việt Nam có chất lượng tốt hơn, đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm

Đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm là một yêu cầu bắt buộc để nâng cao sức cạnh tranh của nông sản, nhất là khi người tiêu dùng hiện nay ngày càng có nhu cầu lớn về nông sản an toàn. Tuy nhiên, sản xuất nhỏ lẻ thì không thể đáp ứng được điều này, vì người nông dân sản xuất tự phát, việc sản xuất tự phát, thiếu tổ

chức dẫn tới trên cùng cánh đồng có hàng chục giống lúa, hàng chục kiểu trồng gây ra nhiều tình huống sâu bệnh lan tràn, người nông dân thiếu kỹ thuật sử dụng phân hóa học, thuốc trừ sâu không đúng liều lượng, không đúng bệnh làm tăng dư lượng hóa chất trong nông sản, không đảm bảo sản phẩm sạch, an toàn cho người sử dụng. Tuy nhiên, khi người nông dân liên kết sản xuất trong mô hình cánh đồng lớn thì họ sẽ cùng canh tác theo quy trình khoa học, thống nhất, đồng loạt giúp họ tránh hạn chế sâu rầy, giảm giống, giảm sử dụng phân bón và thuốc hóa học, áp dụng được công nghệ sinh học trên đồng ruộng để tạo ra những sản phẩm an toàn vệ sinh thực phẩm. Sản xuất trong mô hình cánh đồng lớn, thực hiện sự liên kết giữa nông dân, doanh nghiệp và nhà nước, người nông dân được đội ngũ cán bộ kỹ thuật nông nghiệp của nhà nước hoặc doanh nghiệp hướng dẫn kỹ thuật, quy trình canh tác từ khâu làm đất, xử lý giống đến quá trình thu hoạch theo tiêu chuẩn "thực hành sản xuất nông nghiệp tốt - Vietgap", áp dụng các biện pháp "3 giảm, 3 tăng", "1 phải, 5 giảm", được cán bộ hướng dẫn cách ghi chép trong quá trình sản xuất nông nghiệp, đồng thời các cán bộ kỹ thuật cũng thường xuyên xuống đồng kiểm tra việc tuân thủ kỹ thuật canh tác hiện đại đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm mà doanh nghiệp đưa ra... nên sản phẩm làm ra trong cánh đồng lớn đảm bảo an toàn thực phẩm có thể truy nguyên nguồn gốc khi có vấn đề về an toàn thực phẩm.

Thứ ba, cánh đồng lớn góp phần xây dựng thương hiệu cho nông sản Việt Nam

Khi sản xuất nông nghiệp ở Việt Nam theo từng hộ gia đình, thiếu sự liên kết giữa các hộ thì chất lượng không đồng đều (do trình độ tay nghề, biện pháp áp dụng kỹ thuật khác nhau), sản xuất những nông sản khác nhau hoặc cùng một loại nhưng giống khác nhau dẫn tới số lượng cho mỗi loại nông sản ít, chất lượng không đảm bảo nên không xây dựng được thương hiệu riêng. Đó là lý do tại sao Việt Nam vẫn rất ít sản phẩm có thương hiệu trên thị trường thế giới, thường phải dùng tên của quốc gia khác nên luôn bị ép giá, phải xuất khẩu với giá thấp. Khi người nông dân liên kết lại trong mô hình cánh đồng lớn, cùng sản xuất 1 loại giống cây có chất lượng cao do doanh nghiệp cung cấp, sản xuất theo cùng 1 quy trình trên quy mô lớn nên, đồng đều về chất

2. <http://nld.com.vn/kinh-te/canh-dong-mau-lon-chua-lon-20151110221042826.htm>

lượng, nông dân có khả năng xây dựng và quản lý nhãn hiệu tập thể, tiến tới xây dựng thương hiệu cho sản phẩm của mình, góp phần nâng cao giá trị gia tăng và yêu cầu của thị trường với sản phẩm có nguồn gốc rõ ràng, đảm bảo an toàn, chất lượng.

Thứ tư, cánh đồng lớn góp phần giúp nông nghiệp Việt Nam hướng đến sản xuất hàng hóa, gắn với thị trường

Nông dân không thể tự mình với thuyền nan ra biển để tìm người mua và để biết thị trường cần sản phẩm gì với các yêu cầu kỹ thuật, chất lượng như thế nào. Họ thiếu vốn, thông tin, năng lực để tiếp cận thị trường và cần có sự hỗ trợ của doanh nghiệp. Doanh nghiệp có khả năng, nguồn lực tốt hơn để tiếp cận với thị trường, đặc biệt là thị trường quốc tế. Thực hiện cánh đồng mẫu lớn, thực hiện sự liên kết giữa nông dân và doanh nghiệp, doanh nghiệp đặt hàng cho người nông dân sản xuất theo yêu cầu của doanh nghiệp (thực chất đó cũng là yêu cầu của thị trường) và doanh nghiệp sẽ bao tiêu sản phẩm làm ra. Cánh đồng mẫu lớn sẽ tổ chức nông dân thành một tập đoàn sản xuất, cụm sản xuất một mặt hàng nông sản theo phương thức hiện đại, đạt mọi tiêu chuẩn của thị trường cạnh tranh. Vì vậy, nó giúp cho sản xuất nông nghiệp của Việt Nam gắn với thị trường cả về số lượng và chất lượng.

2. Một số giải pháp để đẩy mạnh phát triển cánh đồng lớn ở Việt Nam hiện nay

Mặc dù cánh đồng lớn mang lại hiệu quả rất lớn cho nông nghiệp Việt Nam, tuy nhiên, diện tích cánh đồng lớn trên cả nước năm 2015 đạt hơn 550.000 ha mới chỉ chiếm 4% diện tích đất nông nghiệp của cả nước³. Sở dĩ như vậy vì quá trình tổ chức triển khai nhân rộng các mô hình cánh đồng lớn còn gặp nhiều khó khăn, trở ngại. Vì vậy, để hoàn thiện và nhân rộng cánh đồng lớn ở nước ta hiện nay cần khắc phục những trở ngại, thách thức đó với các giải pháp cụ thể như sau:

Thứ nhất, tuyên truyền để nông dân hiểu rõ những lợi ích của việc tham gia cánh đồng lớn. Đồng thời, phải đặc biệt chú ý đến việc tập huấn kỹ thuật, nâng cao trình độ kỹ thuật sản xuất hiện đại cho nông dân, thay đổi tập quán sản xuất lạc hậu cũng như nâng cao nhận thức cho nông dân về việc tuân thủ nghiêm chỉnh các hợp đồng đã ký kết với doanh nghiệp, tránh việc bẻ kèo, bán ra bên ngoài khi giá thu mua của doanh nghiệp thấp hơn.

Thứ hai, hoàn thiện quy hoạch sản xuất nông nghiệp dựa trên lợi thế, tiềm năng về đất đai, thổ nhưỡng, điều kiện tự nhiên để làm cơ sở cho việc xây dựng cánh đồng lớn. Hiện nay, cánh đồng lớn chủ yếu được thực hiện trong sản xuất lúa, trong thời gian tới cần nhân rộng mô hình này sang các loại hình sản xuất nông nghiệp khác. Vì vậy, cần đẩy mạnh chất lượng, tốc độ xây dựng quy hoạch sản xuất nông nghiệp. Các cấp chính quyền tạo điều kiện thuận lợi cho việc xây dựng các cánh đồng lớn theo quy hoạch hoàn chỉnh đã phê duyệt.

Thứ ba, nhà nước cần khuyến khích tạo điều kiện thuận lợi cho việc thành lập và hoạt động của các tổ chức hợp tác xã, tổ hợp tác nông nghiệp. Bởi lẽ doanh nghiệp khó có thể ký kết hợp đồng với từng người nông dân và thông qua các tổ chức của nông dân. Các tổ chức này chính là cầu nối giữa nông dân với doanh nghiệp và nhà khoa học. Vì vậy, việc hoàn thiện các tổ chức này góp phần đẩy mạnh việc xây dựng cánh đồng lớn.

Thứ tư, nhà nước cần có những chính sách khuyến khích cụ thể để các doanh nghiệp tham gia vào mô hình cánh đồng lớn. Mặc dù chúng ta đã có Quyết định 62/2013/QĐ - TTg ngày 25 - 10 - 2013 của Thủ tướng Chính phủ "về chính sách phát triển hợp tác, liên kết sản xuất gắn với tiêu thụ nông sản, xây dựng cánh đồng lớn", tuy nhiên quá trình triển khai quyết định này ở mỗi tỉnh cũng khác nhau và còn nhiều trở ngại do thiếu nguồn kinh phí hỗ trợ. Chính phủ không có nguồn tài chính riêng cho lĩnh vực này. 90% số địa phương chưa ban hành các chính sách hỗ trợ cánh đồng lớn và phê duyệt dự án cho các doanh nghiệp cùng chung lý do không có kinh phí. Trong khi đó, để có thể tham gia vào cánh đồng lớn, doanh nghiệp phải có nguồn lực tài chính và tiềm lực mạnh. Khi sản xuất theo cánh đồng lớn, thu hoạch cùng một thời điểm với số lượng lớn, những doanh nghiệp có năng lực tài chính yếu không đủ cơ sở để phơi, sấy, bảo quản, thiếu nhân lực, phương tiện để mua bán, không đủ tiền để trả một khối lượng nông sản lớn. Vì vậy, ban hành các chính sách cụ thể hỗ trợ về vốn cho doanh nghiệp tham gia vào cánh đồng lớn là rất cần thiết. Để mô hình cánh đồng lớn có hiệu quả cao, mang lại lợi ích thiết thực cho người nông dân thì các doanh nghiệp liên kết trong mô hình này phải là những doanh nghiệp chế biến, trực tiếp cung cấp sản phẩm ra thị trường để có khả năng bao tiêu đầu ra cho mô hình cánh đồng lớn.

Xem tiếp trang 99

3. <http://thanhnien.vn/kinh-doanh/canh-dong-lon-van-nho-632476.html>